

Essay. Om kafkaske spor i Shaun Prescotts romaner og Australias *outback*.

Down Under Kafka

«*In search of a new voice
You burnt all your lyrics
and flew to a new town*»
(«That Way», av den australske gruppen The Go-Betweens)

En ung forfatter slår seg ned i en liten by i ødemarken i New South Wales, Australia, med ambisjon om å skrive en bok om byer i regionen som er i ferd med å forsvinne. Han utsetter stadig arbeidet med prosjektet, og blir kjent med en rekke underlige karakterer: Ciara, en ung kvinne som driver et radioprogram uten lyttere; Tom, en bussjåfør som bor i bussen og kjører den samme ruten i en evig loop uten passasjerer; og Ruth, en mann som på mystisk vis er fanget i et supermarked. Snart begynner merkelige hull å dukke opp i byens landskap, hull som vokser i størrelse og truer med å utsette byen fullstendig. Dette driver forfatteren og Ciara til å flykte, og de havner i en gigantisk metropol, hvor de forsøker å etablere seg. Slik kan man oppsummere *The Town*, debutromanen til den australske forfatteren Shaun Prescott, utgitt i 2017, men ennå ikke oversatt til norsk.¹

The Town er en fascinerende bok som rommer mye av det jeg oppfatter som «kafkask»: virkelighetens deformasjon, utsettelsen, uendeligheten, individet som går seg vill i labyrinter i et uforståelig system, usikkerhet og tragedie forkledd som en parabel.

Det er umulig å unngå paralleller til *The Plains*, kultromanen fra 1982 av den også australske forfatteren Gerald Murnane. I Murmanes roman er hovedpersonen en manusforfatter som gjør research til en film, men også her blir prosjektet på kafkask vis stadig utsatt, mens verden rundt ham – *outbacken* – blir stadig mer abstrakt og uoverkommelig, til den til slutt bekrefter prosjektets umulighet. Kanskje er Murnane selv mer kafkask enn boken: en mann som nærmer seg 90 år og som aldri har vært utenfor Melbourne-området. Han har aldri tatt et fly, aldri brukt en datamaskin og aldri

svømt i havet. Fascinert av en ungarsk poet lærte han seg flytende ungarsk, og som livsprosjekt oppfant han et simulakrum av et sofistikert hesteløpssystem som han selv er den eneste brukeren av. I *Border Districts* (2019) siterer Murnane faktisk Kafka: «Jeg husker et sitat av ham om at en person kunne lære alt som trengs for å bli frelst uten å forlate sitt eget rom», noe som uunngåelig føles som en beskrivelse av ham selv. Dessverre er Murnane heller ikke oversatt til norsk.

Shaun Prescott blir gang på gang sammenlignet med Murnane, noe som frustrerer ham litt. I et intervju på bloggen Paperbackwords sa han: «Jeg aksepterer ikke at våre verk befinner seg i samme sfære. Det er for mye av samtiden i mine romaner». I både *The Town* og *The Plains* er hovedpersonene anonyme menn som

«Prescotts bok er en potent kommentar til vår tid med fremmedgjøring, skjerner, politisk ekstremisme og post-sannhet»

ankommer en avsidesliggende del av Australia for å dokumentere noe. Denne erfaringen ender opp med å bli mer drøm (eller kanskje mareritt) enn virkelighet, en indre reise som utforsker ideen om provinsialisme som kamuflasje for en forestilling om tomhet eller meningsløshet knyttet til det ingenmannslandet som er *outbacken*, den australske ødemarken.

Mentale kart

The Town er en gåtefull og morsom bok. På den ene siden spiller den på elementer fra J.G. Ballards urbane dystopier, på den andre siden bruker den paradokser og absurditeter som kunne vært hentet fra en tegneserie. Det visuelle er sterkt til stede, med detaljerte beskrivelser av de tomrommene som begynner å dukke opp – hull som kan leses som metaforer («Det var mer et fravær enn et hull, en del av verden var

tilsynelatende bare forsvunnet»), eller tolkes som portaler, muligens en referanse til Alices spill i *Through the Looking-Glass*. Men i tråd med Prescotts utsagn, gir boken en potent kommentar til vår tid med fremmedgjøring, skjerner, politisk ekstremisme og post-sannhet – noe som paradoksalt nok fungerer nettopp på grunn av romanens ikke-realistiske kontekst.

Det er mange referanser til Kafka i *The Town*, og jeg vil trekke frem to av dem. Den første er nærmest en gjenfortelling av episoden «Foran loven» i *Prosesen*. Hovedpersonen oppsøker en eiendomsmegler for å skaffe seg et sted å leie, men megleren nekter å hjelpe ham. «Å bo i byen er ikke bare et spørsmål om å bestemme seg for det, og så gjøre det», sier eiendomsmegleren. Han legger til at for å bo i byen «må du kjempe med nebb og klør, du må

lyve og lure, du må late som om du har falske inntekter, du må være en annen», og til slutt fraråder han ham å prøve i det hele tatt. Den andre hentydningen er en scene der forfatteren og Ciara blir guidet av en bibliotekar i letingen etter en bok om en forsvunnet by: «Vi gikk sammen i ti minutter, ut av hovedgalleriet, opp trange trapper, gjennom rømningsdører og så ned igjen, opp stiger, gjennom lemmer og loft, og ned i et annet bibliotek – et alternativt bibliotek – der folk også satt og leste ved bordene. Fra det rommet gikk vi inn i en lang tunnel uten noe som helst, helt til vi kom til et annet rom med bøker, med lavt tak og uten dataterminal. Hun pekte på boken og gikk.»

Hos Kafka er det en konstant spenning mellom gjenkjennelige rom og rom som fremstår som ikke-steder. Karakterenes virkelighetsoppfatninger forvrenses, preges

Tekst av Mirko Stopar

Fra Ghan-banen, en togrute fra nord til sør i Australia, ca. 1974. Foto: Hugh S. Williams / Wikimedia Commons

på å finne en øde by hvor han kunne bosette seg anonymt og skrive i hemmelighet om lokalbefolkningen. Det er nettopp dette hovedpersonen i *The Town* forsøker å gjøre: å bli usynlig i en by for å dokumentere den, samtidig som byen er i ferd med å bli usynlig.

Absurde placeboer

Etter *The Town* skrev Prescott en enda merkeligere roman, *Bon and Lesley*, som ble utgitt i 2022. I denne boken rekonfigurerer han mange av elementene fra debutboken, selv om både hovedpersonen og byen denne gangen har fått navn. Bon er en togpendler som en dag ankommer et sted som heter Newnes. Der blir han kjent med en lokal innbygger ved navn Steve, som er besatt av å finne «skjulte, uoffisielle veier og stier» som går på kryss og tvers i

landskapet. Lesley, en annen pendler, kommer også dit, uten noen åpenbar grunn (boken antyder at det er mange pendlere som stopper der, som om det var et limbo). De tre, sammen med Bons lillebror Jack, ender opp med å danne en slags erstatningsfamilie i et nedslitt hus i utkanten av byen, hvor de lever et hedonistisk liv med alkohol, narkotika og blockbusterfilmer på DVD. Denne tilstanden går fra bakrus til apati, helt til de må ut av huset for å tjene til livets opphold. Boken avslutter med at Bon og Lesley tilsynelatende vender tilbake til hjemstedet, men det antydes at geografien, tiden og til og med deres egne identiteter kan være forvrengt, som om de har havnet i en alternativ virkelighet.

I «Bon og Lesley», som i *The Town*, er det en idé om et «urbant tyranni» som tynger innbyggerne og tvinger dem til å

søke tilflukt på ikke-steder som Newnes. Det interessante er at Newnes er navnet på et virkelig sted, en gammel bosetning i Australia som hadde sin storhetstid da en gruve var i drift for mer enn 100 år siden, men som i dag er en «forsvunnet by» av den typen hovedpersonen i *The Town* skriver om. Det alternative Newnes som Prescott forestiller seg, er fullt av «ulogiske vendinger» og er, ifølge Steve, en «new frontier». «Det er en by for å stirre blindt inn i en lyspære, et sted for når du ikke vil være noe sted», sier Steve. «Ingen andre vil være der, så det er bare for oss.»

Det finnes kafkaske elementer i denne romanen også – evige utsettelse, labyrinter man ikke finner veien ut av – men forfatteren som mest preger romanen, er Lewis Carroll. Steve oppfører seg noen ganger som den gale hattemakeren, og sier også ting som kunne vært sagt av Cheshirekatten. I tillegg finnes det et vesen kjent som «The Colossal Man», som hjemsøker karakterene og bor i en underjordisk verden, tilgjengelig gjennom en portal som minner om hjulene i *The Town*.

Jack, som knapt snakker og finner en fortlølig morsfigur i Lesley, lager mystisk digital musikk som han laster opp på nettet. Men i motsetning til hva man kanskje skulle forvente av en vanlig musiker, håper

sine, og at de stemte «uansvarlig» i politikken. En mindre fantasifull forfatter enn Prescott ville kanskje brukt dette til å lage en roman som fanger tidsånden, med fremmedgjorte, deprimerede, sykemeldte unge mennesker som lider uten tilsynelatende press. Prescott samler dem i en øde by, men ikke som et mål i seg selv, som kunne gitt forløsning for karakterene, men som en skjærsild som også de før eller siden må rømme fra.

I det australske selvbildet ligger dette stedet i outbacken. Utover litteraturen er det et tema som også er utforsket i film, og man kan knapt lese Prescott eller Murnane uten å tenke på visse australske nybølgefilmer fra 1970-tallet som undersøker ideen om outbacken som en skjærsild som tester menneskene som våger seg inn i den. I filmen *Wake in Fright* (Ted Kotcheff, 1971) strander en lærer uten penger i en by i ødemarken og havner i en spiral av alkoholisme og fordervelse, fremprovosert av krefter utenfor hans kontroll. Når han forsøker å dra derfra, ender han opp med å vende tilbake til det samme stedet i en syklisk prosess. *The Cars That Ate Paris* (Peter Weir, 1974) er en annen film som skildrer en fanget karakter, i dette tilfellet i en by terrorisert av rånore. Hovedpersonen plages av skyldfølelse og utnyttes av borgermesteren,

«Karakterene samles i en øde by, som en skjærsild som også de før eller siden må rømme fra.»

han at ingen vil lytte til eller dele musikken, for å beskytte den «mot kommersialismens plattformer og konglomerater», og for at den «aldri skal bli frarøvet sin kanskje meningsløse kraft». Dette minner om den fremmede og monotone musikken som Ciara spiller i radioprogrammet sitt i *The Town*, musikk som ingen lytter til, og som hun mottar gjennom kassetter fra fremmede. Denne tilbakevendende ideen, knyttet til det hemmelige, det anonyme og det ubegripelige, er sterkt til stede i begge bøkene, som om Prescott finner på slike absurde placeboer som en motgift til den omfattende selvforkuseringen som er typisk for vår tid.

På terskelen

Et annet fascinerende aspekt ved *Bon and Lesley* er hvordan Prescott bruker dette stedet i ødemarken til å fortelle noe om vår hypersammenkoblede, stressede og nihilistiske verden. Han fyller det alternative og bisarre Newnes med banal hverdagslighet – gatekjøkkener, shoppingkataloger, kommersielle merkevarer og videospill. Det er et *shapeshifting*-sted hvor det stadig skjer ting som antyder begynnende miljøkollaps. Prescott uttalte at han ønsket at romanen skulle «fange stemningen på terskelen mellom nåtid og fremtid».

Terskelen, eller *in-betweenness*, ser ut til å være sonen boken utfolder seg i. En by som eksisterer, men som ikke finnes på kart (rom) eller i rutetabellen (tid), et sted «hvor man ganske enkelt kan komme seg helt bort fra den kjente verden». Flukt som den definitive formen for fastlåsthet. Men hva er det hovedpersonene i *Bon og Lesley* flykter fra?

Det antydes at Lesley i sin hjemby ble sykemeldt, selv om jobben hennes ikke var stressende eller utfordrende – det var ikke jobben som var problemet. Når det gjelder Steve og Jack, sies det at de var økonomisk avhengige av moren og betatt av skjermene

legen og den lokale presten. Hver gang han prøver å rømme, når han aldri lenger enn byens grenser før han snur og vender tilbake. I *Sunday Too Far Away* (Ken Hannam, 1975) er den vidstrakte og avsidesliggende outbacken skildret som et sted der rotløse menn settes på faglig og etisk prøve i saueklippingsindustrien. Fluktmulighetene er ytterligere begrenset, ettersom ingen får forlate stedet før klippesesongen er over. Disse tre filmene har også en kafkask komponent, da de viser umuligheten av å flykte fra et gigantisk, grenseløst rom.

Disse australske bøkene og filmene lykkes i å konstruere et unikt univers som frigjør seg fra nasjonalistiske temaer og tradisjonens byrde, for å avdekke ensomheten som et sentralt underliggende tema. Denne ensomheten skyldes delvis landskapet, men også den sannsynlige australske følelsen av å være utstøtt og utenforstående. I Australia er det en mangel på fortid, noe som forsterker følelsen av ensomhet. Ingen steder er denne ensomheten mer tydelig enn i outbacken. Her oppleves ensomheten som en straff (Australia var opprinnelig var en straffekoloni). Ensomhet er følelsen av å stå overfor intet, og landskapet i outbacken, i Prescotts og Murnanes bøker, representerer nettopp dette intet, negasjonen av landskapet. Det er en avgrunn, eller den uendeligheten Kafka så ofte utforsket.

¹ De følgende oversettelsene er derfor gjort av undertegnede.

Fra de nordlige delene av Australias *outback*. Foto: Matthijs van den Berg / Wikimedia Commons

Mirko Stopar (f. 1974) er en argentinsk filmskaper og forfatter, bosatt i Norge siden 2001. Han har bl.a. skrevet sakprosaboken *Lars Faen* (Press, 2019) og jobber som frilans forlagskonsulent.